

систем кластера, оброблюють інформацію, дають команди щодо напрямів розвитку кластерів і складових частин.

У процесі моделювання інформація про кластероутворююче підприємство систематизується і переноситься на його теоретичну модель, представлену в графічному вигляді (рис. 2).

Ефективна діяльність кластерних утворень формується в результаті загальноекономічної взаємодії всіх його учасників. Економічна сутність кластеризації проявляється у встановленні таких взаємовідносин між господарюючими суб'єктами, які забезпечують довгострокове погодження та взаємне зближення інтересів і цілей.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, незважаючи на підвищений інтерес науковців та існуючий успішний зарубіжний досвід створення та розвитку кластерів, залишаються проблемними питання щодо механізмів формування і ефективного функціонування вітчизняних кластерів на основі взаємодіючих підприємств. Існує необхідність розробки інституційних механізмів кластероутворення, що сприятиме активізації кластеризації вітчизняних взаємодіючих підприємств. У дослідженні виявлені характерні ознаки кластерів, їх конкурентні переваги. Запропоновано поетапну інституційно-орга-

нізаційну модель забезпечення кластероутворення. Визначено склад ідеального кластера та подано його модель у графічному вигляді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лебедева Н. Н. Институциональный механизм экономики: сущность, структура, развитие. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2002. – 326 с.
2. Аверина И.С. Институциональный механизм стимулирования инновационной деятельности: противоречия и возможности их решения [Электронный ресурс] / Аверина И.С. // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 3. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/pdf/2013/3/380.pdf>.
3. Гареев Т. Р. Кластеры в институциональной проекции: к теории и методологии локального социально-экономического развития / Т.Р. Гареев // Балтийской регион. – 2012. – № 3(13). – С. 7-33.
4. Алёхин, Д. Территориальные инновационные кластеры в Беларуси: возможности формирования / Д. Алёхин // Новости науки и технологий. – Минск : ГУ «БелИАС». – 2009. – № 3. – С. 42-45.
5. Клейнер Г.Б. Синтез стратегии кластера на основе системно-интеграционной теории [Электронный ресурс] / Г.Б. Клейнер, Р.М. Качалов, Н.Б. Нагрудная // Отраслевые рынки. – № 5-6(18), 2008. – Режим доступа : <http://www.kleiner.ru/arpab/klaster.html>.
6. Лопатников Л. И. Экономико-математический словарь : словарь современной экономической науки / Л. И. Лопатников. – 5-е изд. пер. и доп. – М. : Дело. – 2003. – 520 с.

УДК 338.48

Зарічна О.В.
кандидат економічних наук,
асистент кафедри маркетингу
Мукачівського державного університету

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЇХ РОЛЬ В ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджується економічна сутність поняття «інвестицій» та їх вплив на розвиток туристичної галузі. Визначено переваги та недоліки використання інвестицій в туризмі. Запропоновані стратегічні цілі інвестиційної політики в галузі туризму.

Ключові слова: інвестиції, валові і чисті інвестиції, прямі і непрямі інвестиції, туризм, туристична діяльність, інновації в туризмі.

Zarichna E.V. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ИНВЕСТИЦИЙ И ИХ РОЛЬ В ТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье исследуется экономическая сущность понятия «инвестиций» и их влияние на развитие туристической отрасли. Определены преимущества и недостатки использования инвестиций в туризме. Предложены стратегические цели инвестиционной политики в области туризма.

Ключевые слова: инвестиции, валовые и чистые инвестиции, прямые и косвенные инвестиции, туризм, туристическая деятельность, инновации в туризме.

Zarichna O.V. ECONOMIC NATURE OF INVESTMENTS AND THEIR ROLE IN TOURISM ACTIVITIES

This paper examines the economic substance of the term «investment» and their impact on the tourism industry. Advantages and disadvantages of using investments in tourism. The proposed strategic objectives of the investment policy in the field of tourism.

Keywords: investment, gross and net investment, both direct and indirect investment, tourism, tourist activities, innovation in tourism.

Постановка проблеми. З розвитком ринкових відносин все більше постає питання вивчення важливості здійснення капіталовкладень в розвиток туристичної індустрії країни. Здійснення інвестиційної діяльності в туристичній сфері передбачає відповідне управління цим процесом, основна мета якого забезпечити найефективнішу реалізацію системи цілей і засобів їх досягнення, підвищення конкурентоздатності країни на світовому ринку туристичних послуг та забезпечення надходження додаткових коштів до бюджету. Тому розкриття даної теми є важливим в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання політики розвитку туризму, інвестування та проблеми забезпечення конкурентоспроможності туризму досліджували такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені як О. Ю. Андріанов, В. С. Боголюбов, С. П. Гаврилюк, Н. Г. Дороніна, І. В. Ліпсиц, Л. В. Мінько, О., К. Фляйшер та інші науковці. Кожен з цих науковців висував свої твердження щодо важливості залучення інвестицій в розвиток туризму та налагодженні ефективних взаємовідносин з зарубіжними країнами.

Постановка завдань. Розвиток туристичної індустрії і всієї української економіки багато в чому залежить від ефективності державного регулювання, підтримки бізнесу, в тому числі – частково формування чіткої інвестиційної політики. Українським і закордонним інвесторам має бути вигідним вкладання засобів у вітчизняну туристичну галузь. Адже капітал надходить туди, куди йому потрібно, і де він буде захищений.

Отже для дослідження інвестиційної діяльності української економіки, зокрема вкладання коштів в розвиток туристичної індустрії необхідно розкрити суть понять інвестиції та туризму, визначити роль капіталовкладень в розвиток туристичної індустрії та виокремити переваги та недоліки інвестицій в туристичній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна діяльність окремих господарюючих суб'єктів і країни в цілому значною мірою характеризується обсягом і формами здійснюваних інвестицій. Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає «вкладати». У широкому розумінні інвестиції являють собою вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення. При цьому приріст капіталу має компенсувати інвестору відмову від використання наявних коштів на споживання в поточному періоді, винагородити його за ризик, відшкодувати витрати від інфляції в майбутньому періоді [4, с. 245].

Джерелом приросту капіталу і рушійним мотивом здійснення інвестицій є одержання від них прибутку. Ці два процеси – вкладання капіталу й одержання прибутку – з поглядом часового інтервалу можуть не збігатися. При послідовному перебігу цих процесів прибуток одержується відразу ж після здійснення інвестицій в повному обсязі. При рівнобіжному їх перебігу одержання прибутку можливе ще до повного завершення процесу інвестування.

При інтервальному перебігу зазначених процесів між періодом завершення вкладання капіталу й одержання прибутку проходить певний час (тривалість його часу залежить від форм інвестування й особливостей конкретних інвестиційних проектів).

Характеризуючи економічну сутність інвестицій, слід зазначити, що в сучасній літературі цей термін трактується неоднозначно – або широко, або вузько – залежно від мети дослідження.

Найтиповішою є думка, згідно з якою інвестиції – це будь-яке вкладання коштів, що може і не призводити ні до зростання капіталу, ні до одержання прибутку. До них часто відносять так звані «споживчі інвестиції», що за своїм економічним змістом до інвестицій не належать – засоби на придбання цих товарів витрачаються в даному разі на безпосереднє довгострокове споживання (якщо їхнє придбання не передбачає наступного перепродажу).

Досить часто, особливо раніше, термін «інвестиції» ототожнювався з терміном «капітальні вкладення». При цьому інвестиції розглядалися як вкладення коштів у відтворенні основних фондів (будівель, устаткування, транспортних засобів тощо). Але водночас інвестиції можуть здійснюватися й в оборотні активи, і в різноманітні фінансові інструменти (акції, облігації тощо), і в окремі види нематеріальних активів (придбання патентів, ліцензій, «ноу-хау» тощо). Отже, капітальні вкладення є вужчим поняттям і можуть розглядатися лише як одна з форм інвестицій, але не як їхній аналог.

Існує також думка, що інвестиції – це довгострокове вкладання коштів. Безумовно, окремі форми

інвестицій (передусім, капітальні вкладення) мають довгостроковий характер, проте інвестиції можуть бути і короткостроковими (наприклад, короткострокові фінансові вкладення в акції, ощадні сертифікати тощо).

Розглянуті вище положення враховані при визначенні терміна «інвестиції» в Законі України «Про інвестиційну діяльність»: «...Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Інвестиції відіграють велику роль у розвитку й ефективному функціонуванні економіки. Для того, щоб визначити цю роль, необхідно розглянути валові і чисті інвестиції.

Валові інвестиції являють собою загальний обсяг інвестованих коштів у певному періоді, спрямованих на нове будівництво, придбання засобів виробництва і на приріст товарно-матеріальних запасів.

Чисті інвестиції – це сума валових інвестицій, зменшена на суму амортизаційних відрахувань у певному періоді [4, с. 246].

Динаміка показника чистих інвестицій відбиває характер економічного розвитку країни на тому або іншому етапі. Якщо сума чистих інвестицій є негативною величиною, це означає зниження виробничого потенціалу і, як наслідок, зменшення обсягу випущеної продукції. Якщо сума чистих інвестицій дорівнює нулю, це означає відсутність економічного зростання, тому що виробничий потенціал залишається при цьому незмінним. І нарешті, якщо сума чистих інвестицій є величиною позитивною, то це означає, що економіка перебуває в стадії розвитку, тому що забезпечується розширене відтворення її виробничого потенціалу.

Характеризуючи інвестиційну діяльність в Україні, необхідно наголосити на важливості капіталовкладень в сферу туризму. Туризм здійснює суттєвий вплив на економіку і розвиток регіону, сприяє надходженню валюти в країну, створенню нових робочих місць, поліпшенню інфраструктури і т. п. Для отримання максимальної користі від туризму кожна держава розробляє туристичну політику, яка є одним з напрямків соціально-економічної політики держави.

Туристична політика держави, як відомо, базується на стратегії і тактиці. Головна ціль туристичної стратегії держави – це створення високоефективного конкурентоспроможного туристичного комплексу, що забезпечує широкі можливості для обслуговування українських і іноземних громадян, а також значний внесок в розвиток економіки країни. Для реалізації цієї цілі пропонується цілий ряд заходів, серед яких і залучення інвестицій в сферу туризму. Виходячи з цих передумов, туристична індустрія – сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів [1].

Туризм має унікальну структуру. Вона характеризується наявністю цілого ряду окремих елементів, включаючи різні галузі обслуговування: невеликі ресторани, мотелі і готелі, будинки відпочинку, пральні, магазини, що продають вироби місцевих ремісників і предметами мистецтва і т. п. Таким чином, інвестиції уряду в інфраструктуру, а іноді і в дорогу матеріально-технічну базу туризму стимулює інвестування численних підприємств малого бізнесу.

Туристична індустрія є досить капіталомісткою галуззю через високу вартість нерухомості і обладнання. Так, капітал в індустрію гостинності залучається на довгий період часу і повертається досить повільно, а сама структура інвестицій в цьому секторі подібна на інвестиції в промисловість, що вимагає великих затрат.

Початкові інвестиції в туризм притягають все більше вкладень в майбутньому у допоміжні і підтримуючі галузі господарства. Сюди входять великі інвестиції в головні готелі, ресторани, торгові центри, порти, аеропорти, транспортні засоби і т. п. Їхні інвестиції скуповуються тільки через декілька років. Туроператори і певною мірою турагенти вимагають великої кількості оборотних засобів для оплати послуг готелів, транспортних компаній тощо, перед туристичним сезоном. Капітал тут, як правило, затримується на короткий проміжок часу і часто використовується для спекуляцій на валютному ринку.

Оскільки в створенні продукту туристичної індустрії беруть участь різні її сектори, то компанії одного сектора зацікавлені у фінансуванні інших структур. Наприклад, туроператори можуть фінансувати розвиток готельних комплексів на курортах, куди вони відправляють своїх клієнтів. Авіакомпанії можуть гарантувати фінансову безпеку туроператорів, які широко використовують їх послуги.

Осучаснена завдяки туризму інфраструктура регіону використовується також і місцевими жителями. Індустрія туризму охоплює багато підприємств малого бізнесу, які підтримують індустрію, виручка від туризму швидко розподіляється серед найширших верств населення приймаючого регіону. Таким чином все суспільство отримує економічну користь [3, с. 85].

Наступний позитивний аспект розвитку туризму полягає в тому, що туристи змушені платити податки, як і більшість населення. Оскільки туристи в основному приїжджають з інших регіонів, то їх витрати для приймаючої країни являють собою розширену податкову базу. На додаток до звичайного податку з продажів туристи іноді платять і непрямі податки. Збори в аеропортах, в'їзні мита, збори з викликів – це лише декілька прикладів обкладення туристів податками.

Крім цих випадків, звичайні податки, що збираються як з подорожуючих, так і з місцевих жителів, підвищуються внаслідок туристичних витрат. Таким чином, туризм підвищує доходи регіону, зайнятість, інвестиції і т. п.

Але тим не менше існують обмеження, до якого часу уряд приймаючого регіону може максимізувати прибуток від інвестицій. Ці обмеження бувають двох типів: соціальні і економічні. Соціальні обмеження виникають завдяки збільшенню податків, що збираються з місцевих жителів при розвитку туристичної індустрії в регіоні. А економічні обмеження подаються у формі потенційних витрат невикористаних можливостей (альтернативних витрат), які виникають внаслідок розвитку туристичної індустрії. Вони заслуговують уважного дослідження з тим, щоб досягти більш глибокого розуміння проблеми оптимізації, яка стоїть перед урядом приймаючої країни.

Поряд з позитивними наслідками від інвестицій в туризм не слід забувати про негативний вплив від розвитку останнього, про так звану монокультуру (однонаправленість) туризму. В конкурентній боротьбі за землю, ресурси, капітал туризму тіснить сільське господарство і інші традиційні джерела доходів місцевих жителів. Більш висока заробітна плата в індустрії туризму приманює робітників, що негативно впливає на сільське господарство через

відтік робочої сили. В результаті знижуються обсяги сільськогосподарської продукції, в той час як обсяги споживання ростуть завдяки численним туристичним відвідуванням.

Одночасно порушується або повністю руйнується традиційний зміст життя і природний ландшафт в центрах масового туризму. Монокультура туризму сама підриває основи свого існування, тому уряд та інвестори повинні постійно підраховувати економічну ефективність від здійснення інвестицій, тобто вираховувати їх доцільність.

Різонаправленість – це основа економічної стабільності. Коли одна галузь переживає різкий економічний спад, інша процвітає, і таким чином знижується можливість кризи. Відповідно замість того, щоб сприяти диверсифікації економіки, туризм часом заміщує інші галузі, а іноді і навпаки [6, с. 259].

При здійсненні інвестицій в туристичну індустрію слід звернути увагу, що туризм по суті своїй – явище сезонне. Тому повна залежність регіону від одного сектора індустрії небажана. Тим більше, що попит на туризм і подорожі значною мірою залежить від доходів і смаків туристів.

Крім того, розвиток туризму породжує певні соціальні і додаткові витрати на підтримку навколишнього середовища. Досить бурхливий розвиток туризму і повна залежність від нього ставить таку дилему: якщо припинити подальший розвиток, це загрожуватиме економічній спадом; якщо не обмежувати туризм в подальшому розвитку, то природні і культурні ресурси країни збідніють і знеціняться. В цьому випадку рішення, як правило, прийняти досить важко.

Іноді уряди країн дивляться на туризм досить оптимістично. Вони втілюють в життя активні інвестиційні програми, спрямовані на розвиток туризму і носять пріоритетний характер. З'являються нові місця для відпочинку туристів, модернізуються старі, що прийшли в занепад: в них інвестуються гроші.

Часом інвестиції у туризм породжують ріст темпів інфляції. Туристи вкладають свої гроші, зароблені в іншому регіоні або країні, в економіку даного туристичного регіону. Підвищуються ціни на товари першої необхідності: продукти, одяг, житло, транспорт. Як правило, в туристичних регіонах особливо стрімко ростуть ціни на землю (наприклад, південне узбережжя Криму). Ціна, яку туристи можуть заплатити за своє проживання під час відпустки в туристичному регіоні, може різко знизити попит на житло самих місцевих жителів. Місцеві жителі (які мають відносно невеликі доходи) просто витісняються з ринку житла в районах з розвинутою туристичною індустрією [5, с. 75].

Отже, до переваг від інвестицій у туристичну індустрію для кожної країни, регіону можна віднести:

- збільшення готівкового потоку в регіон, в тому числі надходження іноземної валюти;
- ріст валового національного продукту (ВНП);
- створення нових робочих місць;
- реформування структури відпочинку, яка може бути використана як туристами, так і місцевими жителями;
- залучення капіталу, в тому числі й іноземного;
- збільшення податкових надходжень приймаючого регіону.

Недоліки розвитку туризму проявляються в тому, що туризм:

- впливає на ріст цін на місцеві товари та послуги, на земельні й інші природні ресурси і нерухомість;
- сприяє відтоку грошей за кордон при туристичному імпорті;

- викликає екологічні та соціальні проблеми;
- може нанести збитки розвитку інших галузей і т. д.

Інвестиції в туризм – це розміщення капіталу інвесторів у туристичному бізнесі з метою одержання прибутку. Оскільки капітал є одним із головних факторів виробництва, можливості туристичної виробляти продукти прямо залежать від обсягу капіталу, який інвестується [2, с. 420].

Капіталовкладення в туристичну сферу зростають лише за умови, що віддача на вкладені кошти перевищує обсяг інвестованого капіталу. Якщо віддача дорівнює обсягу інвестицій, то ефекту від інвестицій немає. У цьому разі і капітал, і виробництво залишаються постійними. Якщо різниця між вкладеним і отриманим капіталом є від'ємною, туристична індустрія втрачає джерела поновлення капіталу, можливості виробництва обмежуються.

Інвестиційна активність в економіці туризму, своєю чергою, залежить від прибутку, який інвестори одержують від своїх капіталовкладень. Здійснюючи вкладення у туризм, інвестори враховують такі фактори:

1) ступінь новизни технологій. Використання нових методів у туристичному бізнесі, як і в будь-якій іншій галузі, сприяє зменшенню витрат і максимізації прибутку. Новий турпродукт, як правило, добре просувається на ринку, що також сприяє збільшенню прибутку, а запровадження нових методів і технологій виробництва туристичного продукту вимагає нових інвестицій;

2) вартість одержання і використання капіталовкладень в економіку туризму, яка впливає на віддачу від зроблених інвестицій: низька вартість означає велику віддачу від інвестицій і великий прибуток для інвесторів;

3) вартість грошового капіталу, необхідного для придбання матеріально-речових об'єктів. Витрати на придбання основних і оборотних засобів є складовою інвестування капіталу. Тільки сам інвестор може визначити розміри і напрями використання капіталу. Критерієм визначення напрямку вкладення служить розмір прибутку від інвестицій, який залежить від ступеня експлуатації капіталу;

4) державна політика, яка сприяє пожеввленню інвестиційної активності на ринку туризму (пільги з податку на прибуток в турбізнесі, інші заохочувальні заходи).

Основними стратегічними цілями інвестиційної політики в галузі туризму повинні бути:

- забезпечення та створення сприятливого інвестиційного клімату;
- створення відповідної законодавчої бази та забезпечення гарантій інвестиціям в туристичний бізнес;
- формування сприятливого іміджу країни, її туристичних регіонів;
- стимулювання припливу капіталовкладень у реконструкцію і будівництво сучасних туристичних систем;
- розробка нових програм, щодо проведення турів, які повинні враховувати етнокультурні, геополітичні, екологічні чинники туристичної місцевості.

На сьогодні розроблена державна програма розвитку туристичної галузі до 2015 року, яка містить основні проблеми розвитку туристичної індустрії в Україні та шляхи і способи їх розв'язання. Зокрема, даною програмою передбачено наступні шляхи розв'язання проблем:

- ініціювати формування туристичного простору високої привабливості шляхом розроблення та впровадження конкурентоспроможного національного

і регіональних туристичних продуктів на основі наявних туристичних та курортно-рекреаційних ресурсів;

- створити умови для розроблення туристичного та курортно-рекреаційного продукту високої якості;
- забезпечити розвиток спеціалізованої туристично-курортної інфраструктури, здатної забезпечити стійкі темпи зростання туристичних потоків з урахуванням специфіки національного туристичного продукту;

– створити умови для залучення інвестицій у розвиток туристично-курортної галузі;

- удосконалити існуючу систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємств, установ і закладів сфери туризму та курортів, створити дієву модель управління персоналом, що в комплексі могло б забезпечити соціально-економічну привабливість відповідних професій, підвищення якості наданих послуг, посилення мотивації праці;

– забезпечити створення єдиної системи маркетингової підтримки національного туристичного продукту, формування позитивного туристичного іміджу держави, забезпечення розвитку міжнародного співробітництва у сфері туризму та діяльності курортів;

– сформувати єдину, інституційну, соціальну та інформативну взаємодію державних органів управління, об'єднаних суб'єктів туристичної діяльності та неприбуткових організацій у сфері туризму та діяльності курортів і суб'єктів малого та середнього підприємництва для забезпечення синхронізованого розвитку як окремих видів туризму, так і для єдиного туристично-рекреаційного комплексу.

Виконання Програми дасть можливість:

- істотно підвищити ефективність державної політики в сфері туризму і курортів, забезпечити виконання державою функцій з координації, планування, регулювання, стимулювання, захисту інтересів туристів, розвитку соціального туризму, національного та регіональних туристичних та курортних продуктів, стандартизації та сертифікації тощо;

– удосконалити існуючі та впровадити нові ефективні механізми взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, об'єднаних суб'єктів туристичної діяльності та неприбуткових організацій у сфері туризму і діяльності курортів в забезпеченні сталого розвитку туризму;

– досягти загальноекономічного ефекту за рахунок комплексного, системного розвитку галузей, суміжних галузям з виробництва основних туристичних та курортних товарів і послуг, забезпечити наповнення бюджетів усіх рівнів, надходження валютних коштів;

– створити умови для сталого соціально-економічного розвитку регіонів за рахунок розвитку туристичного підприємництва та курортної справи;

– забезпечити позитивну динаміку потоків в'їзних і внутрішніх туристів до туристичних та курортних центрів України;

– покращити туристично-курортний імідж держави та її окремих територій;

– забезпечити збереження та відновлення унікальних природних територій, природних лікувальних та історико-культурних ресурсів, історичних місць України;

– залучити інвестиції в розвиток інфраструктури туризму та курортів, інженерно-транспортної та комунальної інфраструктур;

– сформувати ефективну систему інформаційного забезпечення сфери туризму та курортів, створити сприятливі умови для забезпечення рівного доступу до інформації;

– створити рівні можливості для суб'єктів туристичної діяльності, сформулювати передумови для розвитку ефективного та прозоро організованого туристичного ринку, єдиного нормативно-правового простору;

– створити нові та зберегти наявні робочі місця, активізувати розвиток малого та середнього підприємництва в сфері туризму та розширити тимчасову зайнятість у сільській місцевості;

– забезпечити безпеку туристів і подорожуючих територією України, захист їх прав, законних інтересів і збереження майна;

– комплексно розв'язати екологічні проблеми, пов'язані з туристсько-рекреаційним освоєнням територій.

Виконання Програми дасть змогу відновити та розбудувати існуючу матеріально-технічну базу туризму й курортів, створити якісний національний туристичний продукт, здатний максимально задовольнити потреби населення, забезпечити комплексний розвиток регіонів України та покращити умови інвестиційного забезпечення розвитку туристичного бізнесу.

Висновки з проведеного дослідження. З розглянутого вище можна зробити висновок, що туризм здійснює суттєвий вплив на економіку і розвиток регіону, сприяє надходженню валюти в країну, створенню нових робочих місць, поліпшенню інфраструктури і т. п. Для отримання максимальної користі від туризму кожна держава розробляє туристичну політику, яка є одним з напрямків соціально-економічної політики держави. Туристична політика держави, як

відомо, базується на стратегії і тактиці. Головна ціль туристичної стратегії держави – це створення висококоефективного конкурентоспроможного туристичного комплексу, що забезпечує широкі можливості для обслуговування українських і іноземних громадян, а також значний внесок в розвиток економіки країни. Для реалізації цієї цілі пропонується залучення інвестицій в сферу туризму. Інвестиційна політика з сфери туризму держави – це мобілізація і концентрація інвестиційних ресурсів на рішення пріоритетних задач соціально-економічного розвитку, а також надання інвестиційної допомоги стагнуючим галузям і територіям.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР.
2. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник. Затверджено МОН / Мальська М.П., Антонюк Н.В. – К., 2008. – 661 с.
3. Мальська М.П. Планування діяльності туристичних підприємств : навч. посібник / М.П. Мальська, О.Ю. Бордун. – К. : Знання, 2005. – 241 с.
4. Мороз А.М. Банківські операції : підручник. – 2-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.
5. Цибух В. Державне регулювання у сфері туризму в Україні / В. Цибух // Статистика України. – 2005. – № 1. – С. 75-84.
6. Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії : навч. посіб. / І.М. Школа [та ін.] / за ред. проф. І.М. Школи. – Чернівці : ЦТЕ-ІКНТЕУ, 2003. – 662 с.

УДК 631.151.6.:664.6:63.002.6

Зеліско І.М.

*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів і кредиту*

Національного університету біоресурсів і природокористування України

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена виявленню об'єктивних передумов розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері України. Проаналізовано етапи розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері, що пов'язані з особливістю економічних відносин в країні. Визначені сучасні мотиваційні засади подальшого розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері України.

Ключові слова: інтеграційні процеси, аграрна сфера, аграрні формування, аграрні холдинги, агропромислове виробництво, організаційно-правова форма господарювання, аграрна політика.

Зеліско И.М. ЭВОЛЮЦИОННЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ УКРАИНЫ

Статья посвящена выявлению объективных предпосылок развития интеграционных процессов в аграрной сфере Украины. Проанализированы этапы развития интеграционных процессов в аграрной сфере, которые связаны с особенностями экономических отношений в государстве. Определены современные мотивационные основы дальнейшего развития интеграционных процессов в аграрной сфере Украины.

Ключові слова: интеграционные процессы, аграрная сфера, аграрные формирования, аграрные холдинги, агропромышленное производство, организационно-правовая форма хозяйствования, аграрная политика.

Zelisko I.M. EVOLUTIONARY PRINCIPLES OF THE INTEGRATION PROCESSES IN THE AGRARIAN SPHERE OF UKRAINE

The article is devoted to revealing the objective prerequisites for the development of integration processes in the agrarian sphere of Ukraine. The stages of development of integration processes in agrarian sphere of economic relations in the country. Designated modern motivational bases for further development of integration processes in the agrarian sphere of Ukraine.

Keywords: integration processes, agrarian sphere, agrarian formations, agrarian holdings, agro – industrial production, organizational and legal form of management, agrarian policy.

Постановка проблеми. Реформування аграрної сфери України супроводжується трансформаційними перетвореннями в аграрній економіці, важливою складовою яких виступають інтеграційні процеси.

В розв'язанні економічних проблем аграрної сфери важливого значення набувають інтеграційні засади об'єднувачих процесів, які характеризуються утворенням та функціонуванням нових формувань, що є